

Obowiązek alimentacyjny

Obowiązek alimentacyjny lub potocznie używane słowo „alimenty”, kojarzy nam się z obowiązkiem partycypowania w kosztach utrzymania dzieci w przypadku rozwiązania małżeństwa przez rozwód. Jednakże obowiązek alimentacyjny nie dotyczy tylko i wyłącznie obowiązku rodziców wobec dzieci. Od kogo i kiedy możemy żądać alimentów?

Anna Madajczyk-Pietrzyk, Dział Prawny OIL

Obowiązek alimentacyjny

Jest definiowany jako obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania.

„Stosunek alimentacyjny polega na tym, że jeden podmiot ma prawo domagać się dostarczania środków utrzymania, natomiast drugi z podmiotów obowiązany jest to żądanie zaspokoić. Wypełnienie obowiązku alimentacyjnego może przybrać postać zarówno świadczeń dobrowolnych, może być również następstwem zasądzenia ich przez sąd...” (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 19 lipca 2023 r., II SA/GI 657/23).

Kto jest zobowiązany do alimentacji?

Co do zasady obowiązek alimentacyjny ciąży na krewnych w linii prostej i na rodzeństwie. Do krewnych w linii prostej zalicza się tzw. wstępnych (rodzice, dziadkowie) oraz zstępnych (dzieci, wnuki). Ponadto po rozwodzie jeden z małżonków może żądać pomocy materialnej od byłego małżonka.

Obowiązek alimentacyjny nie ciąży tylko na krewnych z najbliższej rodziny. Zobowiązanymi mogą być również ojczym, macocha lub przyrodnie rodzeństwo. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi w wyroku z 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II SA/Łd 952/22, określił krąg osób zobowiązanych do alimentacji wskazując, że „przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego regulujące krąg osób zobowiązanych do alimentacji mają charakter bezwzględnie obowiązujący i nie jest dopuszczalne modyfikowanie zbioru podmiotów obciążonych tym obowiązkiem o osoby niewymienione w k.r.o., ale związane bliskimi więzami faktycznymi”.

Zakres świadczeń alimentacyjnych

To, jak wysokich alimentów możemy żądać od osoby zobowiązanej do alimentacji, zależy

od dwóch czynników:

- 1) od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego do otrzymywania alimentów,
- 2) oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego do alimentacji.

Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 6 kwietnia 2023 r. dokonał oceny zakresu obowiązku alimentacyjnego wskazując, że „pod pojęciem usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego nie można rozumieć takich potrzeb, które są przejawem zbytku, czy też takich potrzeb, które nie dotyczą utrzymania czy wychowania” (III FSK 4457/21).

Z kolei Sąd Okręgowy w Sieradzu w wyroku z 28 grudnia 2020 r., I Ca 363/20, wskazał, że „zakres obowiązku alimentacyjnego może i powinien być większy od wynikającego z faktycznych zarobków i dochodów zobowiązanego, jeśli przy pełnym i właściwym wykorzystaniu jego sił i umiejętności zarobki i dochody byłyby większe, a istniejące warunki społeczno-gospodarcze i ważne przyczyny takiemu wykorzystaniu nie stoją na przeszkodzie”.

Co do zasady do świadczeń alimentacyjnych obowiązani są rodzice względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie.

Poza powyższym do świadczeń alimentacyjnych uprawniony jest tylko ten, kto znajduje się w niedostatku.

Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego

Przepisy przewidują, że zobowiązany może uchylić się od obowiązku alimentacyjnego, jeśli żądanie alimentów przez uprawnionego jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. I tutaj uwaga – powyższa zasada nie dotyczy obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka. Rodzice bowiem, co do zasady, obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać. Prawo przewiduje możliwość uchylenia się rodziców, ale w sytuacji, kiedy dziecko jest pełnoletnie i nie dokłada starań, aby samodzielnie się utrzymać. Podobnie jest w sytuacji, kiedy realizacja świadczeń alimentacyjnych przez rodziców jest połączona z nadmiernym dla nich uszczerbkiem.

Zagadnienie „nadmiernego uszczerbku” pojawia się również przy obowiązku alimentacyjnym wobec rodzeństwa. Zobowiązany może uchylić się od świadczeń alimentacyjnych w stosunku do rodzeństwa, jeśli są one połączone z nadmiernym uszczerbkiem dla niego lub dla jego najbliższej rodziny.

Przedawnienie roszczeń alimentacyjnych

Roszczenia o świadczenia alimentacyjne przedawniają się z upływem 3 lat.

Wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego

Obowiązek alimentacyjny wygasa w przypadku:

- 1) śmierci zobowiązanego, ponieważ nie podlega on dziedziczeniu,
- 2) śmierci uprawnionego, ponieważ z chwilą jego śmierci przestają istnieć jego potrzeby,
- 3) wydania przez sąd wyroku o wygaśnięciu obowiązku alimentacyjnego.

Panaceum 9/2024